การเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน: ศึกษากรณีกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเป็นกระบวนการเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

Enhancing the Efficiency of Investigations in Money Laundering Offenses: A Study of the Integration of Investigative and Prosecutorial Functions under the Anti-Money Laundering Act B.E. 2542

จักรวาล จินา[1*], อัจฉรา เลิศพรประสพโชค[2] และธรรมศักดิ์ เสนามิตร[3]

Jakkawal Jina[1*], Achara Lertpornparsopchok[2] and Thammasak Senamitr[3]

[1*]สารวัตรป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจนครบาลสำเหร่

[2]อาจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[3]อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1*]Prevention and Suppression Inspector Samre Metropolitan Police Station

[2]Lecturer from Faculty of Law Sripatum University, Khon Kaen Campus

[2]Lecturer from International College, Khon Kaen University

*Corresponding Author Email: acharalert29@gmail.com

Received: 17 March 2026 Revised: 22 May 2026 Accepted: 24 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและอำนาจการสอบสวนคดีอาญาในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ 3. เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัด ปัญหา และผลกระทบของระบบการสอบสวนคดีฟอกเงินภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย และ 4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนคดีอาญาความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ จากตำรา วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ และบทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ บทบัญญัติของกฎหมาย สิ่งตีพิมพ์ทางกฎหมาย ตลอดจน ข้อมูลต่าง ๆ ที่เผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินจะต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ ตั้งอยู่บนหลักนิติธรรมและเสรีภาพของประชาชน 2) ในต่างประเทศปรากฏแนวคิดทฤษฎีและหลักการดำเนินคดี

อาญาโดยรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินตั้งแต่ต้นคดี 3) การฟอกเงินซึ่งเป็นอาชญากรรมร้ายแรง ซับซ้อนและเกี่ยวพันกับอาชญากรรมอื่น ๆ เช่น การค้ายาเสพติด การพนัน การค้าประเวณี การค้ามนุษย์ การทุจริตคอร์รัปชั่น เป็นต้น และยังมีผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจสอบสวนแก่พนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวซึ่งอาจทำให้การสอบสวนและกระบวนการฟ้องคดีขาดประสิทธิภาพ และ 4) ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมและเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตั้งแต่ต้นและจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้น โดยถือว่าการสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับกับการฟอกเงินเป็นกระบวนการเดียวกันและไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ เพื่อให้การสอบสวนและการฟ้องร้องดำเนินคดีมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของคดีฟอกเงิน

คำสำคัญ: การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน, กระบวนการสอบสวน, กระบวนการฟ้องร้องคดี

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the principles, concepts and theories related to the investigation and investigative powers in criminal cases involving money laundering under the Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 (1999) 2. to compare the investigative powers of police officers and public prosecutors under Thai and foreign laws 3. to analyze the limitations, problems and impacts of the money laundering investigation system under the Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 (1999) on the efficiency of the justice system in Thailand and 4. to suggest ways to amend and improve laws regarding the investigative powers for offenses under the Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 (1999). This study employed a qualitative research approach based on a comprehensive review of relevant documentary sources, including textbooks, theses, academic publications, legal provisions, legal documents and publications, as well as information disseminated through electronic media in both Thai and foreign languages. The data collected from these relevant documentary sources were subsequently analyzed using content analysis. The findings indicate that 1) improving the efficiency of money laundering investigations requires transparency, accountability and effectiveness Based on the rule of law and civil liberties, the researcher suggests that 2) In other countries, the concept of state-led criminal prosecution exists, such as in the United States and France, where prosecutors are empowered to participate in the investigation of money laundering cases from the outset 3) Money laundering is a serious and complex crime, intertwined with other crimes such as drug trafficking, gambling, prostitution, human trafficking and corruption and often involves influential figures and politicians. The current Criminal Procedure Code grants investigative powers solely to investigating officers, which may lead to inefficient

investigation and prosecution processes and 4) Therefore, the researcher recommends amending the Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 (1999) to stipulate that prosecutor participate in and be responsible for the investigation and prosecution of money laundering offenses from the beginning until the case is concluded. This would treat the investigation and prosecution of money laundering offenses as a single, inseparable process, thereby improving the efficiency of investigations and prosecutions and aligning with the specific characteristics of money laundering cases.

Keywords: Investigations in Money Laundering, Investigative Process, Criminal Prosecution

บทนำ

การฟอกเงินเป็นเครื่องมือหรือกรรมวิธีอย่างหนึ่งที่สำคัญเพื่อสืบเนื่องและขยายผลจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจหรือทางการเงิน รัฐจึงให้ความสำคัญต่อการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย โดยเฉพาะในด้านกฎหมายอาญา เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เนื่องจากปัญหาการฟอกเงินเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก จึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นจากการประชุมในระดับระหว่างประเทศเพื่อร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติด ต่อมาวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) และประเทศสมาชิกได้ร่วมกันจัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substance.1988) (พรพัฒนศักดิ์ พันธ์ถนอม, 2562) โดยอนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดให้การฟอกเงินที่มีที่มาจากการค้ายาเสพติด เป็นความผิดอาญา ซึ่งประเทศภาคีสมาชิกต้องรับรองให้เป็นความผิดตามกฎหมายภายในของตน อีกทั้งยังกำหนดให้ภาคีสมาชิกมีหน้าที่ดำเนินการริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดดังกล่าว รวมถึงการดำเนินการตามคำร้องของประเทศสมาชิกอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้ายาเสพติดเป็นความผิดที่อาจส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้และประเทศสมาชิกต้องให้ความร่วมมือทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการใด ๆ กับผู้กระทำความผิดดังกล่าว (ณัฐนรี นวลชื่น, 2566)

ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีองค์การสหประชาชาติมีพันธกรณีในการปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติข้อที่ 25 หมวด 7 ซึ่งกำหนดให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและพิธีสารที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 และเพื่อเป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิก FATF (The Financial Action Task Force) The Financial Action Task Force หรือ FATF เป็นองค์การระหว่างรัฐ (inter-governmental organization) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2532 (ค.ศ. 1989) ตามความเห็นชอบของที่ประชุมสุดยอดกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 7 ประเทศ (หรือ G7) โดยองค์กรดังกล่าวทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานในด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (Anti – Money

Laundering/Counter Financing of Terrorism) การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมทบ (Associate Member) นับเป็นหนึ่งในแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมที่เชื่อมโยงกับการฟอกเงิน (วัชราภรณ์ อิสริยะวัฒน์, 2566) แม้ว่ากฎหมายฉบับนี้ ได้กำหนดมาตรการเพื่อการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วก็ตาม แต่หากพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในทางคดีกลับพบว่า จากข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา มีจำนวนรับแจ้ง 657 เรื่อง/คำสั่ง มีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน จำนวน 111 เรื่อง รวมมูลค่าทรัพย์สินกว่า 6,590 ล้านบาท โดยในจำนวนนี้ คณะกรรมการธุรกรรมมีมติเห็นชอบให้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณายื่นคำร้องต่อศาล จำนวน 71 เรื่อง รวมมูลค่าทรัพย์สินรวมกว่า 4,940 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพียง 3 เรื่อง เป็นมูลค่า 1,332 ล้านบาท หรือเพียงร้อยละ 26.96 ของจำนวนคดีที่ส่งให้ศาลพิจารณา ซึ่งถือว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับจำนวนคดีฟอกเงินทั้งหมดที่เกิดขึ้น การให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้เป็นการปิดกั้นหรือจำกัดขัดขวางบทบาทหน้าที่พนักงานสอบสวน (กุณฑสูติ อรุณสุดา, 2563) หากแต่เป็นกลไกที่เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนในคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พบว่า กฎหมายฉบับดังกล่าว ยังไม่ได้บัญญัติให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเข้าไปมีอำนาจสอบสวน หรือร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ ทั้งที่คดีความผิดฐานฟอกเงินมักเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาร้ายแรงอื่น ๆ ที่มีลักษณะของการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบร้ายแรงทั้งต่อประชาชน เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของรัฐ (ตรีภพ โสวรรณรัตน์, 2565) เช่น คดียาเสพติด คดีหลีกเลี่ยงภาษีอากร คดีฉ้อโกงประชาชน ซึ่งผู้กระทำความผิดอาจมีสถานะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้มีอิทธิพลหรือแม้แต่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ทั้งยังเป็นการกระทำในลักษณะเป็นขบวนการหรือยึดโยงกับประกอบอาชญากรรมในต่างประเทศ ทำให้การสอบสวนความผิดโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ อาจถูกตัดทอนพยานหลักฐานการปิดบัง อำพราง ซ่อนเร้น หรือเกิดจากการสมคบคิดกันช่วยเหลือเพื่อให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากเงื้อมมือของกฎหมา ย ทั้งหมดนี้ย่อมกระทบต่อความยุติธรรมและศักยภาพของรัฐในการปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ (กุลพล พลวัน, 2563) ฉะนั้น หากจะถือว่ากระบวนการสอบสวนเป็นขั้นตอนต้นน้ำ ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การให้อำนาจพนักงานอัยการในการเข้าร่วมสอบสวน ให้คำแนะนำ และตรวจสอบพยานหลักฐาน ตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ ย่อมทำให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความรอบคอบ รวดเร็ว มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งในเชิงข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐาน เกิดประสิทธิภาพ โปร่งใส มีการถ่วงดุลตรวจสอบจากหน่วยงานนอก สร้างความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า รัฐควรกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทร่วมในการสอบสวนคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้การสอบสวนตกอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจโดยลำพัง อันจะเป็นการสร้างหลักประกันที่มั่นคงในกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันและปราบปรามความผิดฐานฟอกเงิน ซึ่งเป็นความผิดที่ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของรัฐ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความสงบเรียบร้อย

รวมถึงสถานะทางการเงินและทรัพย์สินของประชาชนโดยรวม ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะช่วยให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมายอย่างแท้จริง และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่อสายตาประชาคมโลกอย่างยั่งยืน จึงควรมีการศึกษาวิจัยการเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน: ศึกษากรณีกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเป็นกระบวนการเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

วัตุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและอำนาจการสอบสวนคดีอาญาในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

3. เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัด ปัญหา และผลกระทบของระบบการสอบสวนคดีฟอกเงินภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนคดีอาญาความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

การบททวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้ ได้มุ่งศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดปัญหาการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินพบว่า กฎหมายยังมิได้กำหนดกระบวนการสอบสวนไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ประกอบกับการรวบรวมพยานหลักฐานมีความซับซ้อน การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจขาดความต่อเนื่อง และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นสอบสวนยังมีข้อจำกัด อาทิ 1) แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน 2) มาตรการทางกฎหมาย แนวปฏิบัติ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงิน 3) กฎหมายไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธสักราช 2560 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 4) กฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยการกำหนดให้กระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเป็นกระบวนการเดียวกันตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ย่อมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดี ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการพิจารณาสั่งคดีมีความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดความล่าช้าและเสริมสร้างความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น จะนำไปการเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน: ศึกษากรณีกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเป็นกระบวนการเดียวกันตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

1. แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ตำรา หนังสือทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารจากการประชุมและการสัมมนา รวมทั้งกฎหมายและเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการสอบสวนคดีฟอกเงิน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในทางนิติศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาหลักการ แนวคิดและบทบัญญัติของกฎหมาย ตลอดจน วิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดของอำนาจการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินในประเทศไทย และเปรียบเทียบกับแนวทางของกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายและกลไกการสอบสวนให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและอำนาจการสอบสวนคดีอาญาในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้การฟอกเงินเป็นความผิดที่เกี่ยวเนื่องกับ “ความผิดมูลฐาน” ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด โดยได้กำหนดความผิดมูลฐานไว้หลายประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การฉ้อโกงประชาชน อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ การพนัน การค้ามนุษย์ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ความผิดเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อยของสังคม และความมั่นคงของรัฐ เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินจากความผิดมูลฐานแล้วย่อมมีการนำทรัพย์สินดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการฟอกเงิน เพื่อปกปิดหรืออำพรางแหล่งที่มาที่แท้จริงของทรัพย์สินให้ปรากฏเสมือนว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย การฟอกเงินสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การโอนเงินผ่านบัญชีหลายทอด การใช้บุคคลอื่นถือครองทรัพย์สินแทน หรือการนำเงินไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ วิธีการดังกล่าวทำให้การติดตามเส้นทางทางการเงินและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นลักษณะของคดีฟอกเงินแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากพยานหลักฐานจำนวนมากเกี่ยวข้องกับข้อมูลทางการเงิน เอกสารทางบัญชี และธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น การสอบสวนจึงต้องอาศัยทั้งความรู้ทางกฎหมาย ความเข้าใจในระบบธุรกรรมทางการเงิน และกลไกของระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ปัญหาสำคัญในการสอบสวนคดีฟอกเงินคือการพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินกับความผิดมูลฐาน หากไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่า

ทรัพย์สินดังกล่าวมีที่มาจากการกระทำความผิดมูลฐานตามที่กฎหมายกำหนด การดำเนินคดีในความผิดฐานฟอกเงินย่อมไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากองค์ประกอบของความผิดไม่ครบถ้วน ด้วยเหตุนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดมูลฐานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินคดี ขณะเดียวกัน การรวบรวมพยานหลักฐานยังต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะหลักการเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐาน หากพยานหลักฐานได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายย่อมไม่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎี “ผลของต้นไม้ที่เป็นพิษ” (Fruit of the Poisonous Tree) (สันติ ผิวทองคำ, 2565) นอกจากนี้ การสอบสวนคดีฟอกเงินยังต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายฝ่าย เช่น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานด้านการเงิน และองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมทางการเงิน เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินมักกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน การประสานงานที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญต่อการรวบรวมข้อมูลและการติดตามเส้นทางทรัพย์สิน และการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน ต้องอาศัยทั้งความรู้เฉพาะด้าน ความรอบคอบในการรวบรวมพยานหลักฐาน และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพย์สินกับความผิดมูลฐานได้

การฟอกเงิน (Money laundering) ถือเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงของรัฐ ส่งผลทำให้เกิดความเสียหายทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ประชาคมโลกจึงได้หันมาร่วมมือกันในการที่จะกำหนดมาตรการทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ เพื่อปราบปรามและปองกันการฟอกเงินไปโดยอาศัยกลไกความร่วมมืออย่างจริงจัง สำหรับประเทศไทย มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดฐานฟอกเงินเมื่อได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในความผิดมูลฐานโดยวิธีการเปลี่ยนเงินที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สุจริตให้กลายสภาพเป็นเงินที่ได้มาโดยถูกกฎหมายหรือพิสูจน์ไม่ได้ว่าทุจริตจึงใช้กระบวนการต่าง ๆ ปกปิดการดำรงอยู่ของแหล่งที่มาของเงินซึ่งได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แล้วปิดบังหรือทำให้เงินนั้นเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การกระทำความผิดฐานฟอกเงินจัดเป็นความผิดทางอาญาที่ขึ้นอยู่กับการกระทำความผิดมูลฐานต่าง ๆ ซึ่งมีผลทำให้อำนาจต่าง ๆ ในคดีเช่น การจับกุม สืบสวนสอบสวน เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นหลัก เปิดโอกาสให้เกิดการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้บังคับบัญชา รวมถึงการแทรกแซงที่เกิดขึ้นระหว่างการสอบสวนโดยบุคคลอื่น ๆ โดยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความเป็นเอกภาพ ความรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เนื่องจากคดีฟอกเงินมีลักษณะพิเศษ แตกต่างกับคดีอาญาอื่น ๆ เพราะแม้จะมีฐานการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันคดีอาญาทั่ว ๆ ไป ก็ตาม แต่คดีความผิดฐานฟอกเงินมักเป็นการกระทำที่ทำเป็นขบวนการ มีทุนทรัพย์เกี่ยวข้องจำนวนมาก สร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนเป็นวงกว้าง และเป็นความผิดที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การเงิน รวมถึงส่งผลกระทบโดยทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐในสายตาของประชาคมโลก ซึ่งหากปล่อยให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายได้แล้ว ย่อมทำให้ความมั่นคงของรัฐถูกกระทบจนยากที่จะแก้ไขปัญหาได้โดยเร็ว (ไกรสร มีแสง, 2563) ดังนั้น กระบวนการสอบสวนคดีจึงเป็นขั้นตอนสำคัญและเป็นต้นทางของกระบวนการเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การปล่อยให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจทำการสอบสวนหลักโดยเด็ดขาดจึงอาจเปิดช่องให้มีการใช้อำนาจไปในทางที่มิชอบ ขัดต่อหลักธรรมาภิบาลและหลักนิติธรรม อันเป็นหัวใจของการบริหารงานยุติธรรมที่ดี ดังนั้นในคดีฟอกเงิน การที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจของการสอบสวนแบ่งแยกออกอำนาจการฟ้องร้อง โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจการสอบสวนอย่างอิสระและค่อนข้างเด็ดขาด ย่อมเปิดโอกาสให้มีการใช้อำนาจการสอบสวนไปในทางที่มิชอบซึ่ง

ขัดกับหลักธรรมาภิบาลและหลักการกฎหมายที่ดี ทั้งนี้ หลักการบริหารงานยุติธรรมที่ดี การอำนวยความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องมีการถ่วงดุลอำนาจที่ดี มีเอกภาพ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน

2. การศึกษาเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า ในต่างประเทศปรากฏแนวคิดทฤษฎีและหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินตั้งแต่ต้นคดี โดยมีแนวคิดที่ถือว่า กระบวนการในชั้นสอบสวน กับชั้นฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นกระบวนการเดียวกันที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ โดยมีอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการชั้นสอบสวนฟ้องร้องตามระบบอัยการสากล หรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ การที่พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการสั่งฟ้องคดี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานอัยการจะต้องมีอำนาจเข้าไปกำกับ ดูแล และมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการก่อนการฟ้องคดีนั้นด้วย เพื่อให้สามารถดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของพนักงานอัยการในกระบวนการสอบสวนมิได้หมายความว่าพนักงานอัยการต้องทำการสอบสวนคดีเองทุกเรื่อง หากแต่เป็นการให้อำนาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวน ให้คำแนะนำการสอบสวนที่ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ เพื่อการสร้างกลไกการถ่วงดุลอำนาจ และป้องกันไม่ให้กระบวนการสอบสวนเสียหายหรือบกพร่องจากการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า ในประเด็นเรื่องการให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการเข้ามาดำเนินการสอบสวนคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินนั้น หลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการออกแบบกระบวนการสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ โดยสหรัฐอเมริกาถือเป็นหนึ่งในตัวอย่างสำคัญ ที่มีได้มีการบัญญัติกฎหมายความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการฟอกเงินและมีการบังคับใช้กฎหมายร่วมถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น Federal Crimes and Criminal Procedure เป็นกฎหมายเบื้องต้นของสหรัฐอเมริกาในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือพยายามกระทำความผิดในลักษณะสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการกระทำความผิด ปกปิดหรือซ่อนเร้นในการกระทำความผิด หลีกเลี่ยง ไม่รายงานการโอนเงิน ตลอดจนการกระทำหรือพยายามนำเข้าหรือนำออกไป ซึ่งตราสารหรือเอกสารทางการเงินหรือ รัฐบัญญัติความลับของธนาคาร ค.ศ. 1970 (Bank Secrecy Act 1970 (BSA) ที่กำหนดให้สถาบันการเงินต้องรายงานธุรกรรมที่น่าสงสัยต่อทางการ ครอบคลุมถึงธนาคารต่างประเทศที่มีสาขาในสหรัฐอเมริกา สถาบันออมทรัพย์ธนาคารเพื่อการลงทุน บริษัทประกันภัย นายหน้าหรือผู้ค้าหลักทรัพย์ผู้ขายหรือผู้ฝากขายเช็คเดินทางหรือตราสารอื่นที่ คล้ายคลึงกัน โรงรับจำนำที่ทำการไปรษณีย์สถานคาสิโน หรือบ่อนการพนันที่ได้รับอนุญาตหรือ Money Laundering Control Act of 1986 ที่สหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นต้นแบบของการนำมาตรการทางกฎหมายที่สามารถยับยั้งอิทธิพลขององค์กรอาชญากรรม เพื่อที่จะให้อาชญากรไม่สามารถนำเงินที่ได้จากการกระทำความผิดมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการกระทำความผิดครั้งต่อไปได้ (วิพล กิติทัศนาสรชัยและคณะ, 2567)

กระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่มิอาจแบ่งแยกออกจากกันได้ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะในส่วนของการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีอำนาจรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ และสามารถดำเนินการสอบสวนด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ พนักงานอัยการยังมีอำนาจในการมอบหมายให้

เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนภายใต้การกำกับดูแลของตน ส่วนกรณีที่การสอบสวนคดีอาญาโดยผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาสอบสวนนั้น การสอบสวนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องขอจากพนักงานอัยการด้วยเช่นกันไม่เช่นนั้นผู้พิพากษาไต่สวนจะไม่มีอำนาจทำการไต่สวน ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีบทบาทสำคัญ โดยสามารถใช้ดุลพินิจในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย และกฎหมายฟอกเงินและกระบวนการสอบสวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นการตรากฎหมายที่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Offizialklage หรือ public prosecution) ซึ่งกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องไม่อาจแบ่งแยกกันได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและฟ้องร้องคดีต้องดำเนินคดีทุกคดีที่มีมูล โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงตัวบุคคล เพื่อเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และยังเป็นการคุ้มกันเจ้าพนักงาน ผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีอีกด้วย กล่าวคือ หลักการนี้ยังมีบทบาทในการคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจไม่ให้ถูกแทรกแซงหรือใช้อิทธิพลโดยมิชอบ ซึ่งอาจบ่อนทำลายความยุติธรรมได้ โดยเฉพาะในคดีอาญาที่เกี่ยวกับการฟอกเงิน ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ การที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการตรวจสอบ การได้มา การรวบรวม การพิสูจน์พยานหลักฐานในกระบวนการสอบสวน ทำให้เป็นประกันได้ว่า ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีจะถูกดำเนินการอย่างโปร่งใสและน่าเชื่อถือ ทั้งยังเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ต้องหา และคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่อาจได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง (พรรัตน์ มุ่ยละมัย, 2563)

3. การวิเคราะห์ข้อจำกัด ปัญหาและผลกระทบของระบบการสอบสวนคดีฟอกเงินภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอำนาจหน้าที่การสอบสวนคดีอาญาความผิดฐานฟอกเงินของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ในประเด็นนี้ พบว่า อำนาจการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินของประเทศไทยยังคงยึดหลักตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจาก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มิได้กำหนดกระบวนการสอบสวนคดีฟอกเงินไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น การสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินจึงต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์เดียวกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ก่อนเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป การสอบสวนคดีอาญาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) ซึ่งมุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลและกำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จากการศึกษาพบว่า การกำหนดให้อำนาจสอบสวนคดีอาญาอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นหลัก อาจก่อให้เกิดข้อจำกัดบางประการ เช่น ความล่าช้าในการดำเนินคดี การรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือความเสี่ยงต่อการใช้ดุลพินิจโดยไม่เหมาะสมโดยเฉพาะในคดีความผิดฐานฟอกเงินซึ่งมักเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมาก และอาจมีความเชื่อมโยงกับบุคคลที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจหรือการเมือง (สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด, 2567) นอกจากนี้ คดีฟอกเงินยังมีลักษณะซับซ้อน เนื่องจาก

เกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางการเงินและการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินผ่านระบบเศรษฐกิจ เพื่อปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด การสอบสวนจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้าน รวมทั้งการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่น และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่า ประเทศเหล่านี้กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการกำกับดูแลหรือควบคุมการสอบสวนตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของคดี โดยอัยการสามารถกำหนดแนวทางในการสอบสวน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สืบสวน และตรวจสอบพยานหลักฐานได้โดยตรง ส่งผลให้กระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ในขณะที่กฎหมายของประเทศไทยแยกอำนาจการสอบสวนออกจากอำนาจการฟ้องร้อง (คณิต ณ นคร, 2561) กล่าวคือ พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน ส่วนพนักงานอัยการมีหน้าที่พิจารณาสำนวนคดีและพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ การแยกหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจกับพนักงานอัยการมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดบทบาทของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน แต่ในบางกรณีอาจทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่ต่อเนื่อง และส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดี โดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีลักษณะซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของรัฐ เช่น คดีความผิดฐานฟอกเงิน ฉะนั้น การกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสอบสวนตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของคดี เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปอย่างรอบคอบและรัดกุมมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ อันจะช่วยให้กระบวนการสอบสวนมีความโปร่งใส เป็นธรรม และนำไปสู่การดำเนินคดีที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนคดีอาญาความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องของบทบัญญัติบางมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังต่อไปนี้

ประการแรก การเพิ่มบทบาทในการสอบสวนคดีอาญาของอัยการ โดยให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) จากเดิมที่บัญญัติให้การสอบสวนนั้น หมายความถึง เฉพาะการกระทำของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2564) โดยแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังนี้ “การสอบสวนนั้นให้หมายความรวมถึงทั้งการกระทำของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

การแก้ไขคำนิยามของการสอบสวนในมาตรา 2 (11) ดังที่กล่าวมา จะส่งผลให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา และสามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการกำกับ ดูแล หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนได้ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นฟ้องร้อง ตามหลักการของระบบอัยการสากลหรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรานี้ ไม่ได้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงอำนาจของพนักงานสอบสวนในการเริ่มต้นกระบวนการสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด กล่าวคือ พนักงานสอบสวนยังคงมีอำนาจในการเริ่มต้นทำการสอบสวนคดีด้วยตนเองได้ เพียงแต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้

ด้วยนั้น ในกรณีที่เกิดคดีอาญาเกี่ยวกับการฟอกเงินขึ้นพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว เมื่อมีการรับแจ้งความหรือคำร้องทุกข์ไว้ และแจ้งถึงสิ่งที่ตนเองได้เริ่มดำเนินการสืบสวนสอบสวนไปแล้วด้วย เพื่อให้อัยการสามารถเข้ามาติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำได้ตั้งแต่ต้นกระบวนการ

ประการที่สอง เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในลักษณะ 2 หมวด 1 การสอบสวนสามัญ ในกรณีมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินเกิดขึ้นหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเกิดขึ้น ในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน และการฟ้องร้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางสากลมาก จึงควรกำหนดให้พนักงานอัยการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในคดีฟอกเงินตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการสอบสวน โดยยึดหลักการที่ว่า ต้องให้ความจริงทั้งหมดเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล และพยานหลักฐานทั้งหมดต้องเข้าสู่การพิจารณาของอัยการและเจ้าหน้าที่อื่น ๆโดยไม่ถูกบิดเบือน แก้ไข หรือถูกทำลายไป เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมเกิดความรวดเร็วและเป็นธรรม พนักงานสอบสวนจึงต้องแจ้งให้ พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนกับในคดีดังกล่าว และเมื่อพนักงานอัยการได้รับแจ้งแล้ว หากเห็นสมควรก็ให้เข้าร่วมดำเนินการสอบสวน เพื่อให้คำแนะนำหรือตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีนั้น

ดังนั้น จึงเห็นควรบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา 130/1 ในกรณีที่มีการกระทำความผิด หรือมีเหตุอันควรเชื่อ หรือมีการกล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเกิดขึ้นในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนรายใด ให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้พนักงานอัยการในท้องที่นั้นทราบโดยเร็ว

เมื่อได้รับแจ้งจากพนักงานสอบสวน ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายเข้าร่วมทำการสอบสวน และมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน บรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ การสอบสวนให้ดำเนินการ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนตกลงกันเป็นอย่างอื่น และพนักงานอัยการอาจขอให้พนักงานสอบสวนรายงานความคืบหน้าในการสอบสวนเป็นระยะได้

ในการทำสำนวนสอบสวนตามวรรคสอง พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ หากพนักงานสอบสวนไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำของพนักงานอัยการ หรือมีเหตุขัดข้องที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกแสดงเหตุแห่งความไม่เห็นด้วย หรือเหตุขัดข้องนั้น พร้อมเหตุผลไว้ในสำนวนการสอบสวน”

เหตุผลที่เสนอให้เพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวในกฎหมาย เนื่องจากคดีเกี่ยวกับการฟอกเงินมักมีความซับซ้อนในด้านข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน รวมถึงเกี่ยวพันกับกระบวนการทางการเงินที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง การสอบสวนที่กระทำโดยพนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวจึงอาจขาดกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลและแนวทางในการวางแนวทางพิจารณากฎหมายอย่างรัดกุม การให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้น จะช่วยเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดปัญหาในการดำเนินคดีในชั้นศาลอันจะส่งผลให้กระบวนการค้นหาความจริงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างสมดุลแห่งอำนาจในกระบวนการยุติธรรมและส่งเสริมหลักนิติธรรมในการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นธรรม

ประการที่สาม เห็นควรให้ปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแต่เดิม มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว และเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทที่มีลักษณะซับซ้อน เช่น คดีฟอกเงิน ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหลายรูปแบบ มีทุนทรัพย์เกี่ยวข้องจำนวนมาก และส่งผลกระทบในวงกว้างต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้น จึงเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติเป็น วรรคสองของมาตรา 131 เพื่อให้พนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้น อันจะเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการสอบสวนมีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดเอกภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีถ้อยคำดังต่อไปนี้

เพิ่มเติมในมาตรา 131 วรรคสอง เป็น “เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดีอาญาที่เป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ให้ดำเนินการตามดังต่อไปนี้

(1) ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบสำนวน พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้

(2) ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนหรือมีเหตุอันควรอื่นที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนสอบสวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุเช่นว่านั้นไว้ในสำนวนโดยถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและอำนาจการสอบสวนคดีอาญาในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พบว่า การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้การฟอกเงินเป็นความผิดที่เกี่ยวเนื่องกับ “ความผิดมูลฐาน” ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด โดยได้กำหนดความผิดมูลฐานไว้หลายประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การฉ้อโกงประชาชน อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ การพนัน การค้ามนุษย์ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ความผิดเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อยของสังคม และความมั่นคงของรัฐ เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินจากความผิดมูลฐานแล้ว ย่อมมีการนำทรัพย์สินดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการฟอกเงิน เพื่อปกปิดหรืออำพรางแหล่งที่มาที่แท้จริงของทรัพย์สินให้ปรากฏเสมือนว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย การฟอกเงินสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การโอนเงินผ่านบัญชีหลายทอด การใช้บุคคลอื่นถือครองทรัพย์สินแทน หรือการนำเงินไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ วิธีการดังกล่าวทำให้การติดตามเส้นทางทางการเงินและการพิสูจน์

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นลักษณะของคดีฟอกเงินแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากพยานหลักฐานจำนวนมากเกี่ยวข้องกับข้อมูลทางการเงิน เอกสารทางบัญชี และธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น การสอบสวนจึงต้องอาศัยทั้งความรู้ทางกฎหมาย ความเข้าใจในระบบธุรกรรมทางการเงิน และกลไกของระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ปัญหาสำคัญในการสอบสวนคดีฟอกเงินคือการพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินกับความผิดมูลฐาน หากไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวมีที่มาจากการกระทำความผิดมูลฐานตามที่กฎหมายกำหนด การดำเนินคดีในความผิดฐานฟอกเงินย่อมไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากองค์ประกอบของความผิดไม่ครบถ้วน ด้วยเหตุนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดมูลฐานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินคดี ขณะเดียวกัน การรวบรวมพยานหลักฐานยังต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะหลักการเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐาน หากพยานหลักฐานได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ย่อมไม่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎี “ผลของต้นไม้ที่เป็นพิษ” (Fruit of the Poisonous Tree) (สันติ ผิวทองคำ, 2565) นอกจากนี้การสอบสวนคดีฟอกเงินยังต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายฝ่าย เช่น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานด้านการเงิน และองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมทางการเงิน เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินมักกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน การประสานงานที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญต่อการรวบรวมข้อมูลและการติดตามเส้นทางทรัพย์สิน และการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน ต้องอาศัยทั้งความรู้เฉพาะด้าน ความรอบคอบในการรวบรวมพยานหลักฐาน และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถพิสูจน์ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพย์สินกับความผิดมูลฐานได้

การฟอกเงิน (Money laundering) ถือเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงของรัฐส่งผลทำให้เกิดความเสียหายทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ประชาคมโลกจึงได้หันมาร่วมมือกันในการที่จะกำหนดมาตรการทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ เพื่อปราบปรามและป้องกันการฟอกเงินไปโดยอาศัยกลไกความร่วมมืออย่างจริงจัง สำหรับประเทศไทย มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดฐานฟอกเงินเมื่อได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในความผิดมูลฐานโดยวิธีการเปลี่ยนเงินที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สุจริตให้กลายสภาพเป็นเงินที่ได้มาโดยถูกกฎหมายหรือพิสูจน์ไม่ได้ว่าทุจริตจึงใช้กระบวนการต่าง ๆ ปกปิดการดำรงอยู่ของแหล่งที่มาของเงินซึ่งได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แล้วปิดบังหรือทำให้เงินนั้นเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การกระทำความผิดฐานฟอกเงินจัดเป็นความผิดทางอาญาที่ขึ้นอยู่กับการกระทำความผิดมูลฐานต่าง ๆ ซึ่งมีผลทำให้อำนาจต่าง ๆ ในคดีเช่น การจับกุม สืบสวนสอบสวน เป็นอำนาจของ พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นหลัก เปิดโอกาสให้เกิดการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้บังคับบัญชา รวมถึงการแทรกแซงที่เกิดขึ้นระหว่างการสอบสวนโดยบุคคลอื่น ๆ โดยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความเป็นเอกภาพ ความรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เนื่องจากคดีฟอกเงินมีลักษณะพิเศษ แตกต่างกับคดีอาญาอื่น ๆ เพราะแม้จะมีฐานการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันคดีอาญาทั่ว ๆ ไป ก็ตาม แต่คดีความผิดฐานฟอกเงินมักเป็นการกระทำที่ทำเป็นขบวนการ มีทุนทรัพย์เกี่ยวข้องจำนวนมาก สร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนเป็นวงกว้าง และเป็นความผิดที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การเงิน รวมถึงส่งผลกระทบโดยทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐในสายตาของประชาคมโลก ซึ่งหากปล่อยให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายได้แล้ว ย่อมทำให้ความมั่นคงของรัฐถูกกระทบ

จนยากที่จะแก้ไขปัญหาได้โดยเร็ว (ไกรสร มีแสง, 2563) ดังนั้น กระบวนการสอบสวนคดีจึงเป็นขั้นตอนสำคัญและเป็นต้นทางของกระบวนการเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การปล่อยให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจทำการสอบสวนหลักโดยเด็ดขาดจึงอาจเปิดช่องให้มีการใช้อำนาจไปในทางที่มิชอบ ขัดต่อหลักธรรมาภิบาลและหลักนิติธรรม อันเป็นหัวใจของการบริหารงานยุติธรรมที่ดี ดังนั้นในคดีฟอกเงิน การที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจของการสอบสวนแบ่งแยกออกอำนาจการฟ้องร้อง โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจการสอบสวนอย่างอิสระและค่อนข้างเด็ดขาด ย่อมเปิดโอกาสให้มีการใช้อำนาจการสอบสวนไปในทางที่มิชอบซึ่งขัดกับหลักธรรมาภิบาลและหลักการกฎหมายที่ดี ทั้งนี้ หลักการบริหารงานยุติธรรมที่ดี การอำนวยความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องมีการถ่วงดุลอำนาจที่ดี มีเอกภาพ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ในต่างประเทศปรากฏแนวคิดทฤษฎีและหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินตั้งแต่ต้นคดี โดยมีแนวคิดที่ถือว่า กระบวนการในชั้นสอบสวน กับชั้นฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นกระบวนการเดียวกันที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ โดยมีอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการชั้นสอบสวนฟ้องร้องตามระบบอัยการสากล หรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ การที่พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการสั่งฟ้องคดี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานอัยการจะต้องมีอำนาจเข้าไปกำกับ ดูแล และมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการก่อนการฟ้องคดีนั้นด้วย เพื่อให้สามารถดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของพนักงานอัยการในกระบวนการสอบสวนมิได้หมายความว่า พนักงานอัยการต้องทำการสอบสวนคดีเองทุกเรื่อง หากแต่เป็นการให้อำนาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวน ให้คำแนะนำการสอบสวนที่ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ เพื่อการสร้างกลไกการถ่วงดุลอำนาจ และป้องกันไม่ให้กระบวนการสอบสวนเสียหายหรือบกพร่องจากการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า ในประเด็นเรื่องการให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการเข้ามาดำเนินการสอบสวนคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินนั้น หลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการออกแบบกระบวนการสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ โดยสหรัฐอเมริกาถือเป็นหนึ่งในตัวอย่างสำคัญ ที่มีได้มีการบัญญัติกฎหมายความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการฟอกเงิน และมีการบังคับใช้กฎหมายร่วมถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น Federal Crimes and Criminal Procedure เป็นกฎหมายเบื้องต้นของสหรัฐอเมริกาในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา ทั้งนี้ไม่ว่า จะเป็นการกระทำหรือพยายามกระทำความผิดในลักษณะสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการกระทำความผิด ปกปิดหรือซ่อนเร้นในการกระทำความผิด หลีกเลี่ยง ไม่รายงานการโอนเงิน ตลอดจนการกระทำหรือพยายามนำเข้าหรือนำออกไปซึ่งตราสารหรือเอกสารทางการเงินหรือ รัฐบัญญัติความลับของธนาคาร ค.ศ. 1970 (Bank Secrecy Act 1970 (BSA) ที่กำหนดให้สถาบันการเงินต้องรายงานธุรกรรมที่น่าสงสัยต่อทางการ ครอบคลุมถึงธนาคารต่างประเทศที่มีสาขาในสหรัฐอเมริกา สถาบันออมทรัพย์ธนาคารเพื่อการลงทุน บริษัทประกันภัย นายหน้าหรือผู้ค้าหลักทรัพย์ผู้ขายหรือผู้ฝากขายเช็คเดินทางหรือตราสารอื่นที่คล้ายคลึงกัน โรงรับจำนำที่ทำการไปรษณีย์สถานคาสิโน หรือบ่อนการพนันที่ได้รับอนุญาตหรือ Money Laundering Control Act of 1986 ที่สหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นต้นแบบของการนำมาตรการทางกฎหมายที่สามารถยับยั้งอิทธิพลขององค์กรอาชญากรรม

เพื่อที่จะให้อาชญากรไม่สามารถนำเงินที่ได้จากการกระทำความผิดมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการกระทำความผิดครั้งต่อไปได้ (วิพล กิติทัศนาสรชัย และคณะ, 2567)

กระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่มิอาจแบ่งแยกออกจากกันได้ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะในส่วนของการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีอำนาจรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ และสามารถดำเนินการสอบสวนด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ พนักงานอัยการยังมีอำนาจในการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนภายใต้การกำกับดูแลของตน ส่วนกรณีที่การสอบสวนคดีอาญาโดยผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาสอบสวนนั้น การสอบสวนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องขอจากพนักงานอัยการด้วยเช่นกันไม่เช่นนั้นผู้พิพากษาไต่สวนจะไม่มีอำนาจทำการไต่สวน ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีบทบาทสำคัญ โดยสามารถใช้ดุลพินิจในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย และกฎหมายฟอกเงินและกระบวนการสอบสวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นการตรากฎหมายที่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Offizialklage หรือ public prosecution) ซึ่งกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องไม่อาจแบ่งแยกกันได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและฟ้องร้องคดีต้องดำเนินคดีทุกคดีที่มีมูล โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงตัวบุคคล เพื่อเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และยังเป็นการคุ้มกันเจ้าพนักงาน ผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีอีกด้วย กล่าวคือ หลักการนี้ยังมีบทบาทในการคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจไม่ให้ถูกแทรกแซงหรือใช้อิทธิพลโดยมิชอบ ซึ่งอาจบ่อนทำลายความยุติธรรมได้ โดยเฉพาะในคดีอาญาที่เกี่ยวกับการฟอกเงิน ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ การที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทหลักในการตรวจสอบ การได้มา การรวบรวม การพิสูจน์พยานหลักฐานในกระบวนการสอบสวน ทำให้เป็นประกันได้ว่า ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีจะถูกดำเนินการอย่างโปร่งใสและน่าเชื่อถือ ทั้งยังเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ต้องหา และคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่อาจได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง (พรรัตน์ มุ่ยละมัย, 2563)

3. เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัด ปัญหาและผลกระทบของระบบการสอบสวนคดีฟอกเงินภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย พบว่า ปัญหาอำนาจหน้าที่การสอบสวนคดีอาญาความผิดฐานฟอกเงินของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ในประเด็นนี้ผลการศึกษาพบว่า อำนาจการสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินของประเทศไทยยังคงยึดหลักตามบทบัญญัติของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจาก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มิได้กำหนดกระบวนการสอบสวนคดีฟอกเงินไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น การสอบสวนคดีความผิดฐานฟอกเงินจึงต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์เดียวกับการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ก่อนเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป การสอบสวนคดีอาญาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) ซึ่งมุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลและกำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนใน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา พบว่า การกำหนดให้อำนาจสอบสวนคดีอาญาอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นหลัก อาจก่อให้เกิดข้อจำกัดบางประการ เช่น ความล่าช้าในการดำเนินคดี การรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือความเสี่ยงต่อการใช้ดุลพินิจโดยไม่เหมาะสมโดยเฉพาะในคดีความผิดฐานฟอกเงินซึ่งมักเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมาก และอาจมีความเชื่อมโยงกับบุคคลที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจหรือการเมือง (สถาบันนิติ วัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด, 2567) นอกจากนี้ คดีฟอกเงินยังมีลักษณะซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางการเงินและการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินผ่านระบบเศรษฐกิจ เพื่อปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด การสอบสวนจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้าน รวมทั้งการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่น และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่า ประเทศเหล่านี้กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการกำกับดูแลหรือควบคุมการสอบสวนตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของคดี โดยอัยการสามารถกำหนดแนวทางในการสอบสวน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สืบสวน และตรวจสอบพยานหลักฐานได้โดยตรง ส่งผลให้กระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ในขณะที่กฎหมายของประเทศไทยแยกอำนาจการสอบสวนออกจากอำนาจการฟ้องร้อง (คณิต ณ นคร, 2561) กล่าวคือ พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน ส่วนพนักงานอัยการมีหน้าที่พิจารณาสำนวนคดีและพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ การแยกหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจกับพนักงานอัยการมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดบทบาทของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน แต่ในบางกรณีอาจทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่ต่อเนื่อง และส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดี โดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีลักษณะซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของรัฐ เช่น คดีความผิดฐานฟอกเงิน ดังนั้น การกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสอบสวนตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของคดี เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปอย่างรอบคอบและรัดกุมมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ อันจะช่วยให้กระบวนการสอบสวนมีความโปร่งใส เป็นธรรม และนำไปสู่การดำเนินคดีที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนคดีอาญาความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พบว่า ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องของบทบัญญัติบางมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังต่อไปนี้

ประการแรก การเพิ่มบทบาทในการสอบสวนคดีอาญาของอัยการ โดยให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) จากเดิมที่บัญญัติให้การสอบสวนนั้น หมายความถึง เฉพาะการกระทำของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2564) โดยแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังนี้ “การสอบสวนนั้นให้หมายความรวมถึงทั้งการกระทำของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

การแก้ไขคำนิยามของการสอบสวนในมาตรา 2 (11) ดังที่กล่าวมา จะส่งผลให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา และสามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการกำกับ ดูแล หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนได้ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นฟ้องร้อง ตามหลักการของระบบอัยการสากลหรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ อย่างไร

ก็ตาม การแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรานี้ ไม่ได้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงอำนาจของพนักงานสอบสวนในการเริ่มต้นกระบวนการสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด กล่าวคือ พนักงานสอบสวนยังคงมีอำนาจในการเริ่มต้นทำการสอบสวนคดีด้วยตนเองได้ เพียงแต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยนั้น ในกรณีที่เกิดคดีอาญาเกี่ยวกับการฟอกเงินขึ้นพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว เมื่อมีการรับแจ้งความหรือคำร้องทุกข์ไว้ และแจ้งถึงสิ่งที่ตนเองได้เริ่มดำเนินการสืบสวนสอบสวนไปแล้วด้วย เพื่อให้อัยการสามารถเข้ามาติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำได้ตั้งแต่ต้นกระบวนการ

ประการที่สอง เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในลักษณะ 2 หมวด 1 การสอบสวนสามัญ ในกรณีมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินเกิดขึ้นหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเกิดขึ้น ในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน และการฟ้องร้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางสากลมาก จึงควรกำหนดให้พนักงานอัยการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในคดีฟอกเงินตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการสอบสวน โดยยึดหลักการที่ว่า ต้องให้ความจริงทั้งหมดเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล และพยานหลักฐานทั้งหมดต้องเข้าสู่การพิจารณาของอัยการและเจ้าหน้าที่อื่น ๆโดยไม่ถูกบิดเบือน แก้ไข หรือถูกทำลายไป เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมเกิดความรวดเร็วและเป็นธรรม พนักงานสอบสวนจึงต้องแจ้งให้ พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนกับในคดีดังกล่าว และเมื่อพนักงานอัยการได้รับแจ้งแล้ว หากเห็นสมควรก็ให้เข้าร่วมดำเนินการสอบสวน เพื่อให้คำแนะนำหรือตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีนั้น

ดังนั้น จึงเห็นควรบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา 130/1 ในกรณีที่มีการกระทำความผิด หรือมีเหตุอันควรเชื่อ หรือมีการกล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเกิดขึ้นในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนรายใด ให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้พนักงานอัยการในท้องที่นั้นทราบโดยเร็ว

เมื่อได้รับแจ้งจากพนักงานสอบสวน ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายเข้าร่วมทำการสอบสวน และมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน บรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ การสอบสวนให้ดำเนินการ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนตกลงกันเป็นอย่างอื่น และพนักงานอัยการอาจขอให้พนักงานสอบสวนรายงานความคืบหน้าในการสอบสวนเป็นระยะได้

ในการทำสำนวนสอบสวนตามวรรคสอง พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ หากพนักงานสอบสวนไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำของพนักงานอัยการ หรือมีเหตุขัดข้องที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกแสดงเหตุแห่งความไม่เห็นด้วย หรือเหตุขัดข้องนั้น พร้อมเหตุผลไว้ในสำนวนการสอบสวน”

เหตุผลที่เสนอให้เพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวในกฎหมาย เนื่องจากคดีเกี่ยวกับการฟอกเงินมักมีความซับซ้อนในด้านข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน รวมถึงเกี่ยวพันกับกระบวนการทางการเงินที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง การสอบสวนที่กระทำโดยพนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวจึงอาจขาดกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลและแนวทางในการวางแนวทางพิจารณากฎหมายอย่างรัดกุม การให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้น จะช่วยเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดปัญหาในการดำเนินคดีในชั้นศาล

อันจะส่งผลให้กระบวนการค้นหาความจริงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างสมดุลแห่งอำนาจในกระบวนการยุติธรรม และส่งเสริมหลักนิติธรรมในการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นธรรม

ประการที่สาม เห็นควรให้ปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแต่เดิม มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว และเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทที่มีลักษณะซับซ้อน เช่น คดีฟอกเงิน ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหลายรูปแบบ มีทุนทรัพย์เกี่ยวข้องจำนวนมาก และส่งผลกระทบในวงกว้างต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้น จึงเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติเป็น วรรคสองของมาตรา 131 เพื่อให้พนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้น อันจะเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการสอบสวนมีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดเอกภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีถ้อยคำดังต่อไปนี้

เพิ่มเติมในมาตรา 131 วรรคสอง เป็น “เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดีอาญาที่เป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ให้ดำเนินการตามดังต่อไปนี้

(1) ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบสำนวน พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้

(2) ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนหรือมีเหตุอันควรอื่นที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนสอบสวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุเช่นว่านั้นไว้ในสำนวนโดยถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญนำมาสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดฐานฟอกเงินเมื่อได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในความผิดมูลฐานโดยวิธีการเปลี่ยนเงินที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สุจริตให้กลายสภาพเป็นเงินที่ได้มาโดยถูกกฎหมายหรือพิสูจน์ไม่ได้ว่าทุจริตจึงใช้กระบวนการต่าง ๆ ปกปิดการดำรงอยู่ของแหล่งที่มาของเงินซึ่งได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แล้วปิดบังหรือทำให้เงินนั้นเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การกระทำความผิดฐานฟอกเงินจัดเป็นความผิดทางอาญาที่ขึ้นอยู่กับการกระทำความผิดมูลฐานต่าง ๆ ซึ่งมีผลทำให้อำนาจต่าง ๆ ในคดีเช่น การจับกุม สืบสวน สอบสวน เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นหลัก เปิดโอกาสให้เกิดการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบโดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้บังคับบัญชา รวมถึงการแทรกแซงที่เกิดขึ้นระหว่างการสอบสวนโดยบุคคลอื่น ๆ เช่นนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้มีอิทธิพล ส่งผลต่อคุณภาพของการสอบสวนที่ขาดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม กระทบต่อกระบวนยุติธรรม กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2. เมื่อเปรียบเทียบประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส จะพบว่ากระบวนการสอบสวนคดีอาญาฐานฟอกเงินของประเทศไทยในปัจจุบัน มีลักษณะการแบ่งแยกระหว่างขั้นตอนการสอบสวนและขั้นตอนกระบวนการฟ้องร้องแยกออกจากกัน โดยกฎหมายกำหนดให้หน้าที่และอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทุกประเภทเป็นของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นหลัก ทำให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาอย่างอิสระและค่อนข้างเด็ดขาด ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมในหลายส่วน เช่น การรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือบกพร่อง การใช้ดุลพินิจในการสืบสวนและการสอบสวนเกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี เป็นช่องทางให้เกิดการทุจริต ขาดกลไกในการตรวจสอบหรือกลั่นกรองคดีในชั้นการสอบสวนก่อนเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการ ทำให้สำนวนคดีอ่อนจนอาจไม่สามารถนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง

3. กระบวนการสอบสวนตามกฎหมายไทยในปัจจุบันยังคงอาศัยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มิได้กำหนดกระบวนการสอบสวนไว้เป็นการเฉพาะ ส่งผลให้การดำเนินคดีในทางปฏิบัติยังขาดกลไกการกำกับตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และอาจทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่มีความซับซ้อน เช่น คดีฟอกเงิน ไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ คดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินโดยมากจะเกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางการเงินที่มีความซับซ้อน การเคลื่อนย้ายทรัพย์สินหลายทอด และเครือข่ายของบุคคลหรือองค์กรจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการรวบรวมและวิเคราะห์พยานหลักฐาน รวมทั้งต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายฝ่าย เช่น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานด้านการเงิน และหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมทางการเงิน ซึ่งโครงสร้างการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันได้แยกหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการออกจากกันอย่างชัดเจน โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการสอบสวน ส่วนพนักงานอัยการมีหน้าที่พิจารณาสั่งคดีและดำเนินการฟ้องร้องต่อศาล การแยกหน้าที่ดังกล่าวแม้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดบทบาทของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติอาจทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่ต่อเนื่อง และส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดีในคดีที่มีความซับซ้อนสูง

4. แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ หลักการและเหตุผล พร้อมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ได้แก่ 1) การเพิ่มบทบาทในการสอบสวนคดีอาญาของอัยการ โดยให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) จากเดิมที่บัญญัติให้การสอบสวนนั้น หมายความถึง เฉพาะการกระทำของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังนี้ “การสอบสวนนั้นให้หมายความรวมถึงทั้งการกระทำของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” 2) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในลักษณะ 2 หมวด 1 การสอบสวนสามัญ ในกรณีมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินเกิดขึ้นหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเกิดขึ้นในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน โดยบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 3) ปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแต่เดิมมาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของ

ผู้ต้องหา” ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว และเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทที่มีลักษณะซับซ้อน เช่น คดีฟอกเงิน ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหลายรูปแบบ มีทุนทรัพย์เกี่ยวข้องจำนวนมาก และส่งผลกระทบในวงกว้างต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

ค้นพบแนวทางกระบวนการสอบสวนในการฟอกเงินมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการมีมาตรการการถ่วงดุลและตรวจสอบ (Checks and Balances) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในทุกขั้นตอน เป็นการสร้างหลักประกันว่าเจ้าพนักงานทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต รอบคอบและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาของประชาชน ที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม อันสอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติในอารยประเทศ และเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามหลักนิติธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมและเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตั้งแต่ต้นและจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้น โดยถือว่าการสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับกับการฟอกเงินเป็นกระบวนการเดียวกันและไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ เพื่อให้การสอบสวนและการฟ้องร้องดำเนินคดีมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของคดีฟอกเงิน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่ายังมีประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาต่อยอดในอนาคต โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎหมายที่จะกำหนดอำนาจพนักงานอัยการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในคดีฟอกเงินตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการสอบสวน โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ความจริงทั้งหมดเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล และพยานหลักฐานทั้งหมดต้องเข้าสู่การพิจารณาของอัยการและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยไม่ถูกบิดเบือน แก้ไข หรือถูกทำลายไป เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมเกิดความรวดเร็วและเป็นธรรม พนักงานสอบสวนจึงต้องแจ้งให้ พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนกับในคดีดังกล่าว และเมื่อพนักงานอัยการได้รับแจ้งแล้ว หากเห็นสมควรก็ให้เข้าร่วมดำเนินการสอบสวน เพื่อให้คำแนะนำหรือตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีนั้น

เอกสารอ้างอิง

กุลพล พลวัน. (2563). *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่ 11-15*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กุณฑสูติ อรุณสุดา. (2563). *แนววินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร.

ไกรสร มีแสง. (2563). *การปรับปรุงการสอบสวนคดีค้ามนุษย์ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์: กรุงเทพมหานคร.

คณิต ณ นคร. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณัฐนรี นวลชื่น. (2566). *การตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ : ศึกษากรณีมีคำสั่งไม่รับเรื่องกล่าวหาไว้พิจารณา และมีมติให้ข้อกล่าวหาไม่มีมูล*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.

ตรีภพ โสวรรณรัตน์. (2565). *ขอบเขตความรับผิดทางอาญาตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร.

พรพัฒนศักดิ์ พันธ์ถนอม. (2562). *ปัญหาการกำหนดความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์: กรุงเทพมหานคร.

พรรัตน์ มุ่ยละมัย. (2563). *บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา วิเคราะห์ตามร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีอาญา พ.ศ...*การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.

วัชราภรณ์ อิสริยะวัฒน์. (2566). *ปัญหากฎหมายและมาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน ศึกษาเฉพาะกรณีนิติบุคคลที่ประกอบอาชีพนายหน้าและตัวแทนซื้อขายอสังหาริมทรัพย์*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม: กรุงเทพมหานคร.

วิพล กิติทัศนาสรชัย และคณะ. (2567). *ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพนักงานอัยการในชั้นสอบสวน*. กรุงเทพฯ: สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด.

สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2567). *ศึกษาเปรียบเทียบบาทพนักงานอัยการในชั้นสอบสวน – กรุงเทพฯ*. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2568, จาก https://www3.ago.go.th/nitivajra/nitivajra_journal_2567/

สันติ ผิวทองคำ. (2565). *การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2564). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.